

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

K Ö Z L Ö N Y E.

Kiadó :
Az Országos Erdészeti-Egyesület.

Szerkesztő :
Bedő Albert.

Megjelenik minden hónapban.

Huszonötödik évfolyam. IX és X. füzet. 1886. Szept. és Okt. hó.

Előfizetési díj egy évre 8 frt. Az Országos Erdészeti-Egyesület azon alapító tagjai, kik legalább 150 frt alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is a 8 frt évi tagsági díj fejében, ingyen kapják. Oly alapító tagok, kik 150 frtnál kevesebbet alapítottak 3 frt kedvezményi árárt járathatják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapestben, Lipótváros, Alkotmány-utca, 12. sz., II. emelet.

A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltetnek.

A tölgyek makkjának megkülönböztetése.

Irta: Illés Nándor, m. kir. főerdőtanácsos.

E lapok 1878. évi II. füzetében foglalkoztam volt már ezen kérdéssel, a midőn megmutattam, hogy a kupacsból kihullott három legelterjedtebb hazai tölgyfajunk makkját üde állapotában mely jegyek után lehet egész biztossággal egymástól megkülönböztetni. Miután azóta egy negyedik fajjal, a magyar tölgygyel ismerkedett meg szakközönségünk Sentei közleményéből, ezen tölgyfaj makkjának ismertető jegyei azonban szabatosan meghatározva nincsenek, és Sugár Károly apatini főerdész ur egy ott előjövő fajra tett figyelmissé, a melyet ő *Qu. castanea vescanak*(?) (Szerémi tölgy) tart, ennek makkja pedig alig ismertes szakközönségünk előtt; miután továbbá a molyhos tölgy makkjának jegyei is bizonytalanul hagyattak említett cikkemben: kívánatosnak tartom ezen kérdést újból felvetni.

Most javában hull a makk, s ha lehullott is, a földön a lomb alom között, vagy a teelés alá jövő garmadáknak megtartja a színét s ennél fogva a vizsgálatra most alkalmas az idő. A t. szaktársakat tehát, a kik künn az erdőn közvetlenül foglalkozhatnak a felvetett kérdés megoldásával, teljes tisztelettel felkérem, ne sajnálják az időt a vizsgálatról, s igyekezzenek tisztába hozni tölgyeink makkjainak ismertető jegyeit.

Van ennek fontossága erdőtenyésztési szempontból, mert csak például legyen megemlítve, sokszor kívánatos az, hogy oly makkot ne vessük el, a mely céljainknak meg nem felel. Már pedig tisztán elkülönítve a fajokat, vajmi ritkán lehet találni. Ha pedig valaki például magyar tölgymakkot rendel meg, s kap helyette valamely más fajtát, az nem valami örvendetes dolog, kivált ha csak kikelés után vettük észre.

Az „Erdészeti Lapok“ fennebb idézett száma a fiatalabb szaktársak birtokában nem lévén meg, röviden ismétlem a makkok eddig általam megállapított ismertető jegyeit.

A csermakk már fogásáról bizton elkülöníthető szembehunyva is a többi makkoktól. Ezen makkot ugyanis a hosszában rajta sűrűn végig futó finom barázdácskák, melyek mintegy belé vannak czizelálva, érdekessé teszik.*) Különbösen sajtyszerű vörhenyeges színe által is elüt a többi maktól; alakjára nézve pedig, mert középetáján jobban kihalasodik. Az alak azonban végtelenül való változásánál fogva — a mely nemcsak az egyes fajok és egyedek között tapasztalható,

---

*) Ezen jegy a cserfélék (*Cerris Oerst.*) egyik jellemző jegyének tekinthető, csakugy mint a magnak érése a második évben, vagy a kupacs pikkelyek bozontosága és a megnyílt bibe. Ezt azért is merem állítani, mert a budapesti egyetem növénykertjében létező gesztenyelevelű csermakkján (*Qu. castaneaefolia* C. A. Meyer) a czizeláltságtól eredő érdekesség szintén egész biztossággal felismerhető. A makk hosszudadabb alakja és sötétebb barna színe, és tővén a köldök kiállása által látszik különbözni a közönséges csertől.

de ugyanazon példány különböző évi termésénél is, — nagyon bizonytalan és nehezen felismerhető jegy. Hivatkozom e tekintetben Wilkommra, a ki „Forstliche Flora“ 1875. év 329. és következő lapon a Qu. pedunculatát tárgyalván, azt mondja: „a makk határozott alakját adni nem lehet, mert az változik néha egy és ugyanazon fánál és a különböző évjárások szerint, az ellipsoid, tojásdad, hosszukás, hengerded alaktól kezdve az orsó és gömbalakig. Továbbá a makk alsó végén majd laposkás, majd domboru, felső végén majd kupalaku, majd kihegyesedő, tüskés vagy tüskétlen, oldalain majd tökéletesen sima, majd barázdált. Fajtákat, sőt fajokat a makk alakja és nagysága után megkülönböztetni akarni, ennél fogva oktalan dolog“.

A dorpati botanikus kert gyümölcs gyűjteményében van, írja továbbá Wilkomm, Pannevitiz főerdőtanácsos által összeállított 16 makk-féleségből álló gyűjtemény; mindenik-féleség különböző alak és nagysággal tűnik ki, és arról nevezetes, hogy 16 különböző éven át ugyanazon egy kocsányos tölgyfán termett makkot képviseli.

A közönséges, vagyis kocsánytalan tölgy makkját a mocsárétól meglehetősen különböztetni az utóbbin hosszában végig futó olajbogyó színű sávok segítségével. Ezen sávok azonban feltalálhatók a molyhos tölgy, sőt Földes János m. kir. főerdész urnak birtokomban lévő levele szerint a magyar tölgy makkjain is, minél fogva a három makk egymástól eddig biztos jegy által meg nem különböztethető. Ezen közös jegy azonban feljogosítani látszik engem arra a következtetésre, hogy a mocsár, magyar, és molyhos tölgy közel rokonok, vagy legalább közelebbiek mint a mocsár és a közönséges tölgy. Ezen állítás botanikai szempontból is fontosságot kölcsönöz a makkok megkülönböztető jegyei meghatározásának. Mennél több biztos jegyet ismer a botanikus a növény meghatározására, annál biztosabban különítheti el a nemeket és egyedeket, s a faj

és változat közötti határ annál szigorubban vonható meg. A makkok jegyeit a botanikusok eddig érintetlenül hagyták. Szaktársaink tehát e téren is érdemeket szerezhetnek mind maguknak, mind a magyar erdészetnek vizsgálódásaik pontosságára és szakavatottságára által,

A feladat tehát az, hogy az utóbb említett makkok, t. i. a mocsár, magyar és molyhos tölgy makkjának jegyeit találjuk meg. Földes János m. k. főerdész ur szerint a magyar tölgy makkja rövid, közepén erősen kidomborodó, kihasasodó, a csúcsa felé kihegyesedő; míg a közönséges tölgyé végén tompán végződik meredek domborulattal s hátulról előrefelé egyenletesen vastagodik úgy, hogy csúcsa felé kissé vastagabb, mint tövén. Nagyon hasonlítana a nagyszemű mogyoróhoz; a mocsár makk nyulánkabb s a tökéletes elypsoid alakot többé-kevésbé megtartja. Kérdés már most, hogy az alakra vonatkozólag fennebb mondottak után, ezen jegy biztosnak tekinthető-e? Ennek bizonyítására a legkülönbözőbb alakú, t. i. különböző helyeken gyűjtött makkokat kellene egymással összekeverni s megkísérteni, hogy több és különösen oly egyén is, ki a jegy meghatározása által érdekelve nincsen, a magyar tölgy makkot, a mocsár és molyhos tölgy makkok közül egész biztossággal kiválogatni képes-e vagy nem?

A molyhos tölgy makkjának egyik, bár nem biztos, ismertető jegyül fennebb idézett cikkemben a hosztengelyre keresztben futó zonális pásztázatot jelöltem volt meg. Ezen zonális pásztát Földes is constatálja; azt mondja azonban, hogy meg van a csermakknál is, s alig észrevehetőleg, a többi tölgy makkoknál is. Kísérletek által volna tehát bebizonyítandó, hogy ezen jegy után bárki biztosan elfogja-e különíteni tudni a molyhos tölgy makkot a mocsár- és magyar tölgyétől.

Földes a molyhos tölgy makkot fakóbb színűnek találta a többinél, de ezt a szállítás folytán való kiszáradásnak tulaj-

donítja; Orbán János a királyhalmi erdőőri szakiskola főerdő-
őre szerint a molyhos tölgymakk színét már félérésen tul kezdi
veszíteni. Ezen fakóbb szín nekem is feltűnt a múlt év őszén a
budai hegyekben, de összehasonlításra alkalmas másféle makkok
hiányában, akkor nem határozhattam el magamat ezen jegy
elfogadására. Orbán szerint legtöbbnyire két-két egymáshoz
közeleső barnás sáv gyűrűdzi körül a molyhos tölgy makkját,
melyek további eltartásnál majdnem egészen elmosódnak.

A Sugár Károly m. kir. főerdész ur által a király-
halmi m. kir. erdőőri szakiskola számára küldött s általa ugy-
nevezett *Qu. castanea vesca* volna Orbán szerint a magyal
tölgy (ehető tölgy), melynek ismertető jeleit a következőképen
adja elő: „makkja vékony, hosszukás, éréskor sötétzöld sávjai
sűrűen vannak egymás mellett, felső végén egyenletesen
vékonylik s egészen hegyesen végződik. Egyformaságánál fogva
bármely fajtól is könnyen megkülönböztethető, legkönnyebben
azonban az által, hogy makkja a mogyoróéhoz hasonló ízű,
ha a dér már kissé megcsipte. Igen ritkán fordul elő.“ Ré-
szemről csak egyetlen egy ily fáról bírok tudomással, melyről
nekem Sugár főerdész ur beszélt, s melynek makkjából,
mint fönnebb említém, Királyhalmára küldött, s abból ott cse-
metéket is neveltek, s azokat a többi ismert fajoktól elütőknek
találták. Egy fa után azonban lehetetlennek tartom biztos
jegyek meghatározását. Lehet azonban, hogy ezen fanem másutt
is előfordul, s hogy ennek folytán egyik vagy másik t. szak-
társunk megkísérelheti ezen fa makkjának összehasonlítását a
többi már ismert tölgyfajok makkjával.

Igen örvendének, ha ezen felszözlamlásom alkalmul szol-
gálna hazai tölgyfajaink tüzetes megvizsgálására és megkülön-
bötető jegyeinek megállapítására. Ezzel is egy lépést tennék
a magyar erdészeti tudomány fejlesztésére. Nagyon lekötelezve
érezném magamat, ha a tanulmányozásra gyűjtött makkokból

nekem is küldenének a t. szaktársak; de különösen kívánatosnak tartanám, ha a selmeczi akadémia, meg a királyhalmi (u. p. Szabadka) vadászerdei, (u. p. Temesvár) és a liptó-ujvári erdőőri szakiskolák gyűjteményeiről sem feledkeznének meg.

Mielőtt soraimat bezárnám, előadom még, miképen jártam én el a jegyek megállapításánál. Talán egyik vagy másik t. szaktársam, ha jobbat nem tud annál, hasznát veheti.

Az alattam szolgáló személyzettől ugyanis azt kérdeztem a makkbecslések alkalmával, hogy megtudják-e a tölgyeink makkjait egymástól különböztetni? Igenlő feleletet kapván, elébök raktam egy jó maroknyi makkot, melyet az erdők bejárása alkalmával gyűjtöttem. Ők csakugyan szépen elválasztották a cser, a mocsár és közönséges tölgymakkot egymástól. Nagy volt azonban meglepetésük, mikor kijelentettem, hogy az összes makkot mind mocsár fákról gyűjtöttem.

Most már mindenik bálátta, hogy biz ő nem tudja megkülönböztetni a makkot; de igen megörvendett azon kijelentésemnek, hogy biz én sem tudom. Erre elkezdettük a jegyeket keresni. Mindenki az alakon és színen tépelődött. Beláttuk azonban csakhamar, hogy azok után czélt nem érünk. Egyszerre rá jött valaki a csermakk érdes voltára. Közelebbi vizsgálat megmutatta, hogy az a makkhéj czizelált voltától ered, s hogy az a többi makknál nincsen meg. A csermakkot tehát már bizton el tudtuk választani a többitől, sőt bármely idegen, kinek a jegyet megmagyaráztuk, teljes biztossággal elvégezte az elkülönítést.

Tovább keresve, rájöttünk a mocsármakk sávjaira, s meg volt, a mit kerestünk, a három faj megkülönböztető jegye. A gyűjteményből küldöttem akkor az „E. L.” szerkesztőségnek, s ott is egész biztossággal eligazodtak a jegyek után.

A tanuság rám nézve ebből az volt, hogy egy ember magában a jegyek feltalálására nem képes. Több szem többet

lát. Nem kell tehát féltetni a dicsőséget, de többekkel fogni a munkához. Az érdem végre is a magyar erdészeté lesz. Nem is kell azonban könnyedén elfogadni a jegyeket. Az ember maga munkája iránt mindig elfogult. Sok fáról, sok helyről kell szerezni a makkot, hogy mennél nagyobb legyen a változatosság. Ha pedig biztos jegyeket találni véltünk, kísérsük meg, hogy a munkások utbaigazításunk nyomán az elkülönítést hiba nélkül elvégezni képesek lesznek-e? Utóvégre is ez a munka mégis csak az ő kezükbe fog kerülni.

Néhány szó az erdei kártételek megakadályozásáról.

Irta: K o n d o r Vilmos, m. kir. erdész.

Ha valaki időt vesz magának arra, hogy valamely vidéken az erdei kártételek számát összehasonlitsa azokkal a kártételekkel, melyek ugyanott a mezőgazdaság körében előfordulnak, bizonyára azt fogja tapasztalni, hogy az erdő sokkal több és sokkal nagyobb mérvű megtámadtatásnak van idegenek részéről kitéve mint a szántóföldek, kaszálók, szőlők stb. termékei.

Ennek a jelenségnek igen sokféle oka van, de a legfőbb okát mindenestre az a körülmény képezi, hogy az erdőt a köznép még csak a közel multban is, sőt sok vidéken még ma is ugyszólván közös tulajdonnak tekinti, s mint a régi időben, midőn jobbágy és földesur közösen használták az erdőt, azt hiszi, ma sem követ el bünt, ha onnan veszi a fát a hol találja, a volt földesur legközelebb eső erdejéből.

Különösen a kincstári erdők azok jelenleg is, melyeket többé-kevésbé még mindig közös tulajdonnak tekint a nép, s a melyek e miatt a legtöbb károsításnak vannak kitéve.